

ESEJ DO SOUTĚŽE IUS ET SOCIETAS 2012:
MÉDIA MEZI HLÍDACÍM PSEM A KRVEŽÍZNIVOU BESTÍÍ ANEB
QUO VADIS, PRÁVO NA SOUKROMÍ?

Mgr. et Mgr. Eliška Holubová

Fakulta sociálních věd UK, magisterské studium, obor: Mediální studia

Právnická fakulta UK, doktorské studium

„Prohlašuji, že jsem esej na téma Média mezi hlídacím psem a krvežíznivou bestíí aneb Quo vadis, právo na soukromí? zpracovala sama a uvedla jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlášovateli soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.“

Quo vadis, právo na soukromí?

Ve svém románovém opusu *Nesmrtelnost* říká Milan Kundera, že některé koncepty, jako třeba lidský stud, se znenadání objeví na ciferníku lidské civilizace, prožijí si svou hvězdnou hodinku, ale poté zmizí v zapomnění, beze stopy, jako kdyby nikdy neexistovaly.¹ Pokud bychom jeho myšlenku aplikovali na pojem soukromí, pak právní Jitřenkou pojmu soukromí je více než století starý článek soudců Nejvyššího soudu USA, Warrena a Brandeise, nazvaný „*The Right to Privacy*“ (Právo na soukromí) v *Harvard Law Review*.² Argumentují zde pro právo na nerušený život člověka v jeho přítoku a v okruhu jeho nejbližších, právo na ochranu před vnějším narušováním a zasahováním. Na piedestal staví právo zachovat si svůj intimní prostor před ochranářským či autoritářským státem.³

Vzhledem k liberální prvododatkové judikatuře Nejvyššího soudu USA se ochrana soukromí vztahuje spíše na konkrétní důsledky tohoto narušování- jde o zákony proti stalkingu, neoprávněnému vstupování na pozemek, časté jsou difamační a autorské spory.⁴ Širší pohled na pojem soukromí se vynořil po druhé světové válce, a to na starém kontinentu: sféra soukromí se rozšířila o respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence (článek 8 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách).⁵ V evropském právním prostoru je soukromí chráněno na mezinárodní, ústavní i zákonné úrovni (článek 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, další ustanovení např. v občanském zákoníku).⁶ Respekt k privátnímu životu vyžadují i profesní autoregulační normy jako etické kodexy. Ty postrádají přímou právní závaznost, nicméně mají vliv na novinářskou kulturu v daných zemích.⁷

Zatímco v minulosti představovala zásadní hrozbu vpádu do soukromí především státní moc, onen orwellovský Big Brother, který pomocí chapadel tajné policie či všeználkovských databází slídlil v intimní sféře svých občanů, v postmoderní situaci globální vesnice se přidávají další typy ohrožení. Jeden z nich přichází vlivem tzv. celebritizace a privatizace veřejného života ze strany bulvárních médií a jimi najímaných „zabijáků soukromí“. V dalším aspektu, erozi

---

¹ Kundera M.: *Nesmrtelnost*. Brno: Atlantis. 1994. s. 291

² Brandeis, L. D., Warren, S. D. : *The Right to Privacy*, *Harvard Law Review*, Vol. IV, 1890, elektronicky zde: <http://faculty.uml.edu/sgallagher/Brandeisprivacy.htm>

³ Je ale třeba vyjasnit, že termínem *Right to privacy* je míněno soukromí od státního a vládního vměšování do soukromého života v případech jako je antikoncepce, potraty, manželství, sexuální styk. Pojem soukromí v americké ústavě vůbec nenajdete, objevil se až v rozhodnutí Nejvyššího soudu USA *Griswold versus Connecticut* v roce 1965.

⁴ V roce 2009 se Terminátor americké politiky, bývalý kalifornský guvernér Schwarzenegger, rozhodl zničit své mediální nepřátele-paparazzi. Jde vlastně o doplněk současné kalifornské legislativy s tím, že zákon nejenže trestá samotné agresivní fotografie pokutou až do výše 50 000 dolarů, ale zároveň útočí i na zdroj jejich peněz tím, že hrozí masivními finančními sankcemi i magazinům, které by takovou fotografii koupily a použily. Viz: <http://edition.cnn.com/2009/CRIME/10/14/paparazzi.law/index.html>

⁵ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášena dne 4. 11. 1950 Radou Evropy v Římě

⁶ K dalšímu studiu práva na soukromí viz sborník z mezinárodní konference: Šimíček, V. (ed.): *Právo na soukromí*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2011

⁷ Např. český etický kodex respekt k soukromí zmiňuje, viz: <http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>

soukromí a proměně vnímání soukromí v internetovém věku sociálních sítí, má nepochybně vliv i proměněná společenská realita. V éře McLuhanovské globální vesnice a rozmachu internetových sociálních sítí, kde jedinec sdílí své soukromí s více či méně vzdálenými členy virtuální komunity, vnímají někteří ochranu soukromí jako anachronismus dob dávno minulých.

Mediální narušení ale bývá na rozdíl od sociálních sítí nedobrovolné, svou intenzitou a masovým dopadem navíc připomíná zbraně hromadného ničení. Právo na soukromí však neexistuje v systému ochrany lidských práv izolovaně a nemá absolutní přednost, naopak, často se ocitá v přímé kolizi s jiným základním lidským právem, svobodou projevu. Ačkoli stojím na liberálním pólu ve vztahu ke svobodě projevu, a proto jsou mi mnohá z evropských omezení svobody slova kvůli veřejným hodnotám jako bezpečnost či mravnost cizí, ve vztahu právo na soukromí- svoboda projevu platí, že jedno nemá automaticky přednost před druhým a je třeba poměřovat jejich konflikt v každém jednotlivém případě. Právo na soukromí může být onou výjimkou, proč by v některých výjimečných případech svoboda (spíše však její zneužití) médií měla ustoupit právu individua být ponechán sám sobě, v tomto poměřování ale nelze nikdy hledisko rétorické svobody pominout. Média jsou nepochybně jedním z úhelných kamenů demokracie: poskytují zpravodajské informace, nabízejí subjektivní úhly názorů, suplují veřejného detektiva ve službách investigativní žurnalistiky, jsou metaforickým hlídacím psem demokracie, který někdy kouše, jindy vrčí, ale v zásadě plní fundamentální roli demokratické veřejné kontroly. Umrtvující efekt by byl nepochybně fackou názorovému pluralismu a otevřenému diskursu, v němž se zpravidla vyskytují i extrémní a nepopulární názory.

Nesmíme ale zapomenout, že existuje typ mediálního psa, který zdivočel, utrhł se z řetězu a stal se krvežíznivým pitbulem novinářského světa, aniž by však sledoval stopu veřejného zájmu. Bulvární žurnalista nebo paparazzi s nekonečně dlouhým teleobjektivem je ve svém čistě ekonomicky motivovaném boji ochoten jít přes mrtvoly, skutečné (nechvalně proslulé pronásledování princezny Diany v Paříži) i pomyslné. Hlasem všech, kteří zpátečnický věří, že panství soukromí ještě neodbyla poslední hodina na orloji dějin, se pokusím v následujících odstavcích naznačit, kde leží ona neviditelná linie soukromí osob.

Ocitneme-li se na bojišti mezi svobodou projevu a právem na soukromí, je zapotřebí nejprve vysvětlit základní pravidla hry, zejména naznačit určitá vodítka a diference jednotlivých skupin osob. Právo na soukromí totiž nemá pro všechny kategorie osob stejný význam. Toto třídění se ideově opírá o vlivnou argumentační teorii, tzv. doktrínu veřejné osoby.⁸ Poprvé se tato doktrína objevila v případě Nejvyššího soudu USA *New York Times versus Sullivan*. Předepisuje, že veřejný funkcionář může dostat odškodné jen tehdy, když o něm mluvčí prohlásí něco

---

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu USA z 9. 3. 1964, 376 U.S. 254, plné znění elektronicky zde: http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0376_0254_ZO.html

urážlivého a nepravdivého, zároveň si je této nepravdivosti vědom, případně je s ní srozuměn. (tzv. *actual malice standard*), v širším smyslu ale znamená, že veřejné osoby, zejména pak politici placení z veřejných rozpočtů, mají nižší zónu ochrany oproti běžným soukromým občanům.⁹

Evropský soud pro lidská práva konstantně rozhoduje, že intimní sféra veřejně činné osoby je oslabena a že může převážet svoboda projevu médií nad ochranou soukromí jednotlivce, je-li přítomen naléhavý veřejný zájem na zveřejnění informace.¹⁰ Pro nižší intenzitu ochrany veřejných osob (zejména politiků) jsou dva hlavní důvody. Na rozdíl od běžného občana má veřejná osoba automaticky snazší přístup do médií s možností obhajoby (to se týká zejména pomluvy, soukromí v menší míře). Zároveň z titulu své funkce musí automaticky počítat s tím, že ve veřejné aréně na ni bude upřena mediální pozornost, zejména u politiků pak i v oblastech, které nesouvisí s úřadem. S velkou mocí přichází velká odpovědnost, veřejné angažmá úřad je spojeno se zostřenou společenskou kontrolou, i soukromý život může mít veřejné konsekvence.

Ani tyto tzv. veřejné osoby ale nelze hodit do jednoho homogenního pytle, pro který platí jednotná pravidla. Je tedy potřeba rozčlenit je do několika kategorií. První tvoří tzv. *veřejně činné osoby*, typicky zastávající veřejnou funkci placenou z veřejných rozpočtů. Nejčastěji je to politik, který se často svleče před voliči takřka donaha a musí snášet velké zásahy do soukromí ohledně majetku, politické i osobní minulosti. Vyšší intenzita veřejné kontroly nicméně neznamená, že má veřejnost právo soukromí politika vlastnit se vším všudy. Druhou kategorií tvoří *veřejně známé osoby*, tzv. *celebrity*. Může to být popová hvězda, známý fotbalový brankář nebo třeba úspěšný spisovatel. Hlavní roli pro posouzení sporu zde hraje kromě jejich veřejného statusu také jejich vlastní aktivita ve vztahu k médiím. Třetí kategorie pokrývá tzv. *odvozené veřejně známé osoby*. Řadí se sem děti a partneři celebrit, příslušníci aristokracie, obecně osoby, kteří jsou z hlediska svého postavení automaticky lovnou zvěří paparazziů, ačkoliv si ale veřejnou arénu sami nevybrali. Zejména práva dětí celebrit by však měla být respektována. Poslední kategorií jsou *veřejně známé osoby ad hoc*, které se dostaly na mediální výsluní náhodou nebo kvůli výjimečnému (v pozitivním i negativním smyslu) činu. Tuto skupinu můžeme dále rozdělit do podkategorií: tzv. *dočasně známé osoby*, jakým byl lidový hrdina, kapitán letadla, který nouzově přistál v New Yorku na řece Hudson, druhou podkategorií tvoří *oběti „prominentních trestných činů“* (Natascha Kampusch) a finální podkategorií tvoří *pachatelé prominentních trestných činů* (Jiří Kajíněk)¹¹

V éře sociálních sítí, v nichž je každý celebritou svého mikrovesmíru, se ale hranice mezi

⁹ Doktrína veřejných osob byla dále rozvedena v další judikatuře, např. v kauze *Rosenbloom versus Metromedia* z roku 1971, elektronicky zde: http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0403_0029_ZO.html

¹⁰ Naposledy např. v kauze Evropského soudu pro lidská práva *Von Hannover versus Německo*, viz dále.

¹¹ Tato diferenciaci je inspirována přesvědčivým členěním amerického autora Louise Hodgese, v níž autor poskytuje žurnalistická vodítka pro zacházení s jednotlivými kategoriemi osob. Viz Hodges, L. : *The Journalist and Privacy*, *Journal of Mass Media Ethics*, svazek 9, číslo 4/1994, strany 197-212.

soukromými a veřejnými osobami rozostřují. Pro vysvětlení eroze soukromí a vzniku konceptu soukromí 2.0 poslouží následující exkurz, v němž se pokusím nastínit změny, ke kterým došlo ve vnímání konceptu. Ačkoli se zaměřím na sociální sítě, což souvisí s naznačenou distinkcí mezi veřejnými a soukromými osobami, je třeba si uvědomit, že problém soukromí na internetu se rozhodně neomezuje na sociální sítě, týká se i dalších internetových subjektů, typicky vyhledávačů typu Google. Obecně platí, že anonymita a soukromí na internetu je pouhou chimérou.

Exkurz: soukromí 2. 0 v éře sociálních sítí aneb existují ještě soukromé osoby?

Nechci sdílet svůj soukromý život. Nebyl by soukromý, kdybych jej sdílel. George Clooney, herec a režisér

Úžasný pokrok na poli elektronické komunikace je vykoupěn obrovským nebezpečím pro právo na soukromí každého jedince. Earl Warren, dlouholetý předseda Nejvyššího soudu USA¹²

Éra soukromí je u konce. Mark Zuckerberg, zakladatel Facebooku¹³

V lednu 2010 se zakladatel největší sociální sítě Facebook Mark Zuckerberg nechal slyšet, že éra soukromí již minula.¹⁴ Tento výrok částečně platí o ovečkách jeho internetového stáda. Miliony lidí sdílejí soukromí s několika stovkami nejbližších přátel, průměrný uživatel Facebooku se stal stalkerem i celebritou svého mikrovesmíru, největším narušitelem vlastního soukromí, který nechává bezstarostně své intimní údaje a fotografie komerční firmě. Facebook má dokonalou paměť. Ví to, koho znáte, je to největší elektronický katalog vztahů, bývalých vztahů, zájmů a názorů, všechno ukládá a vše si pamatuje. Jedna společnost vlastní soukromé profily stamilionů lidí, pamatuje si fotografie, data, údaje, dokonce i maličkosti typu odmítnuté žádosti o přátelství a změnu statusu.¹⁵

Facebook je už dnes největší informační databáze, má pravděpodobně více soukromých údajů o jednotlivcích než vlády mocností a jejich tajné služby dohromady. Vládní a jiné složky veřejné moci jsou navíc povinny tyto údaje skartovat a neposkytovat třetí straně a platí pro ně přísná pravidla. Ale i pro státní mašinerii, zejména při policejním vyšetřování, jsou informace získané z hyperdatabáze Facebooku vítaným pomocníkem. Zatímco lidé davově protestují, mají-li být nainstalovány kamery v obchodním domě, sami dobrovolně poskytují tolik údajů, jako kdyby

---

¹² <http://www.goodreads.com/quotes/show/230601>

¹³ Mark Zuckerberg, online interview zakladatele Facebooku o Facebooku a soukromí na magazínu TechCrunch : <http://www.ustream.tv/recorded/3848950>

¹⁴ <http://www.guardian.co.uk/technology/2010/jan/11/facebook-privacy>

¹⁵ <http://therumpus.net/2010/01/conversations-about-the-internet-5-anonymous-facebook-employee/?full=yes>

nosili kameru přímo na těle. Facebook také neručí za možné úniky informací či osobních údajů ze strany třetích stran. Mnoho uživatelů si možnost úniku těchto citlivých informací ani nepřipouští, možná o ní nejsou ani dostatečně informováni, k čemuž přispívá i fakt, že až do roku 2011 neexistovaly smluvní podmínky v českém překladu. Největší problém ale tkví v tom, že pravidla nastavení soukromí se mění nepřehledně uprostřed hry. Lidé, kteří souhlasili se starými podmínkami a chápali Facebook jako pavučinu soukromých vazeb, stáli v určité chvíli před rozhodnutím zveřejnit citlivé údaje včetně fotografií, lokace, přátel a zájmů. Alarmující je i případ rakouského studenta práva Maxe Schremse. Student, který absolvoval kromě studia ve Vídni i semestr v Kalifornii, si vyžádal od společnosti veškerá data, která o něm vlastní- a byl překvapen, když obdržel disk, na němž bylo 1222 stran soukromých informací, dokonce i takových, k jejichž uchování nedal souhlas, včetně smazaných dat jako soukromé zprávy od přátel, odmítnuté žádosti o přátelství nebo přesnou fyzickou polohu v době logování na Facebook.¹⁶ Po tomto šokujícím zjištění využil toho, že společnost má svou evropskou pobočku v Irsku, zemi se striktním režimem ochrany soukromí, a zaplavil Evropu stížnostmi na porušování soukromí a ochrany dat, posléze založil vlivnou iniciativu Evropa proti Facebooku.¹⁷

Zatímco zpřístupňování soukromí bylo až do éry internetu výsadou známých osob- spisovatelů, politiků, umělců, a často bylo nedobrovolnou daní za slávu a proslulost, v éře internetu se každý mohl bez dalších nákladů stát nejprve bloggerem a potenciálně tedy *tzv. citizen journalist*, novinářem z občanské společnosti, éra sociálních sítí přinesla novum: každý se v okruhu svých nejbližších (stovek) přátel a virtuálních sousedů může stát středem světa ve svém virtuálním akváriu. Facebook a další sociální sítě totiž proměnily koncept soukromí na sdílené, vlastnické právo individuálního soukromého života uživatele vyměnili za možnost defilovat na virtuálním pódiu a sledovat životy těch druhých. Facebook vytvořil nekonečnou vireality show, v níž každý je hlavní postavou a zároveň divákem, společnost spektaklu. Internet umožnil rozvolnit právo na soukromí, sociální sítě (jejich struktura a chování uživatelů) posunuly celé vnímání tohoto konceptu. Miliony lidí se každý den dobrovolně vzdávají své soukromé nerušené sféry, čímž mění soukromí ze střežené hodnoty na veřejně sdílený obraz. Pro některé věkové kategorie je ale virtuální bytí nutnost, nebýt na Facebooku znamená být *společensky mrtvý*, nehledě na nesčetné komunikační, sociální, ekonomické a marketingové výhody, které Facebook přináší.

Kdyby se Marshall McLuhan dožil masového užití internetu a zrodu sociálních sítí, byl by i on možná překvapen, jak se jeho globální vesnice neustále více a více smršťuje. Zatímco internet poskytl informační dálnice a knihovny, díky blogům se každý mohl stát občanským

¹⁶ http://www.nytimes.com/2012/02/06/technology/06iht-rawdata06.html?_r=1&pagewanted=all#h

¹⁷ <http://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2012/02/07/the-austrian-thorn-in-facebooks-side/>, iniciativa zde: http://europe-v-facebook.org/FAQ_ENG.pdf

novinářem, fotoreportérem nebo spisovatelem a další služby jako Skype umožnily bezplatné mezinárodní hovory, sociální sítě umožňují spojovat se bez námahy se všemi na jednom místě, globální vesnice se stala centrem lokalizovaných komunit. Tradiční koncept soukromí ve smyslu nenarušeného osobního prostoru se změnil- a akcelerátorem změn jsou sociální sítě, protože podněcují sdílení soukromých údajů, fotografií a každodenních střípků našich životů. Způsob, kterým Facebook podněcuje uživatelskou bezstarostnost, co se týče ochrany soukromí a soukromých dat, je účinný i proto, že to „dělá každý.“, množina těch, kteří vkládají své životy do facebookových profilů, je tak velká, že to v jejím rámci vyvolává falešný pocit bezpečí z kolektivního chování. Bez Facebooku by ale podobné propojení (viz známá matematická teorie six degrees of separation) nebylo možné, protože díky svému voyeurskému a narcistnímu charakteru zvládl to, co se nepodařilo blogům a ostatním sociálním sítím- postavil na jednom centrálním internetovém náměstí globální pódium a dodal na něj globální publikum i aktéry.

Řešení je obtížné. Veřejná moc může nastoupit až tehdy, když sociální sítě poruší zákonné normy ochrany dat a soukromí, jak tomu bylo v nedávném případě, kdy německý soud rozhodl proti Facebooku.¹⁸ Z liberálního úhlu pohledu je nemyslitelná paternalistická legislativa, jež by chránila občany před jejich naivitou a nezodpovědností ve vztahu ke sdílení osobních informací. Je ale potřeba alespoň zvýšit informovanost o rizicích, zejména u dětí a mládeže, analyzovat dopady a diskutovat o tom, jak sociální sítě mění pojetí soukromí ve veřejném diskurzu. Pokud možno tváří v tvář, *face to face*, nikoli *Facebook to Facebook*. Zatímco mimo odborný lidskoprávní diskurz se problém spíše bagatelizuje, v průběhu několika málo let se ukáže, jaké konkrétní důsledky pro soukromí sociální sítě mají. Už dnes se stává, že jsou vaše soukromé materiály či fotografie nahrávány na Facebook, a to i přesto, že jeho uživatelem nejste. To znepokojuje mnohé evropské strážce soukromí¹⁹ a vynořila se řada iniciativ, které proti erozi soukromí bojují.

Internet vytvořil globální nespojité společenství, prostor bez hranic a pravidel, který se posléze civilizoval, usměrňoval a cenzuroval, nicméně až sociální sítě dokázaly obrovskou masu internetových aktérů shromáždit na jedno místo, kde se může potkávat každý s každým, kde sdílení soukromí je automatickým předpokladem vstupu, jde o jakousi nekonečnou intimní galerii portrétů, sdílení a zážitků osob. Právo na soukromí, jeden ze stěžejní koncept moderní doby, je tak podrobeno erozi, nikoli však jen ze strany všemocného státu a jeho databází nebo zvědavého bulváru, ale sami jednotlivci se dobrovolně vzdávají svého soukromí ve prospěch jiných sociálních zisků. Sociální sítě nejsou jen pasivním odrazem společenské poptávky, jejich vliv na společnost v některých ohledech vnímání soukromí a sociálních vztahů je enormní. Je subjektivní otázkou pro každého z nás, zda je to změna k lepšímu, či k horšímu.

---

¹⁸ http://allfacebook.com/facebook-europe-3_b80826

¹⁹ <http://www.msnbc.msn.com/id/36017434/>

Veřejné osoby: kolize mezi právem na soukromí a svobodou projevu v judikatuře

Obecný konsensus praví, že soukromá sféra veřejné osoby je oproti *běžnému* občanovi znatelně oslabena. Jak moc je ochranný plášť narušen, závisí na celé řadě kritérií-na jejím postavení, na podílu při odhalování vlastního soukromí či na tom, zda je konkrétní soukromá informace předmětem oprávněného veřejného zájmu. Bylo by ale nesmyslné vidět celebrity jako nevinné obětní beránky, bezmocné loutky v područí bulvárních hyen. V mnoha případech se mediální hra hraje špinavě z obou stran, souvisí to s rostoucí posedlostí určitého typu publika po šťavnatých informacích ze soukromí krásných, mocných či bohatých. Totéž platí i o politických figurách, ne nadarmo se ostatně říká, že politika je showbiznys pro ošklivé. I politik však má právo na soukromí a v případě zjevného excesu, jenž nijak nesouvisí s jeho veřejným působením, musí mít možnost se účinně bránit.

Existuje ale jedno rozlišující kritérium, které platí napříč kategoriemi veřejných osob a může udělat veřejný zájem i z toho nejintimnějšího tajemství. Spoluzavinění „oběti“. Uzavře-li účastník reality show nebo prostořeká popová hvězdička s mediálním ďáblem, odhaluje-li politik svůj intimní život, nemůže pak vyžadovat stejnou dávku soukromí jako celebrita, která si soukromí ostražitě hlídá. Proto zejména evropské soudy rozlišují, jak se na narušení soukromí podílel objekt mediální pozornosti, zda nepřispěl k odhalování svých tajemství. Zpřístupňuje-li tato známá osoba své soukromí (třeba i za úplatu), nemůže se dovolávat ochrany práva, kterého se svým jednáním sama vzdává. Není totiž žádnou výjimkou, že někteří světla kamer aktivně vyhledávají či dokonce telefonují do bulváru, kam jdou zítra na manikúru, aby pak bědovali, že nemají žádnou anonymitu a média jim ničí jejich soukromý život. Bylo by tedy naivní vidět otázku soukromí černobíle, jako boj nevinných andělských celebrit a odporných čmuchalů, kteří mají místo čertovských rohů nejnovější objektív.

Cesta k ochraně soukromí ale zjevně nevede přes vnitřní hlas svědomí editorů, profesní etickou autoregulaci ani jiná dobrovolná omezení bulvárního tisku, minimálně do doby, dokud bude na mediálním trhu masivní cílová skupina čtenářů, která se u ranní kávy vyžívá v intimitách Karla Gotta. Kde tedy hledat hranice? Nepochybně v ústavních garancích lidských práv a jejich soudní interpretaci a ochraně. Právě soudci jsou rozhodčími, kteří mají jako jediní na mediálním hřišti autoritu vykládat pravidla, pískat faul, udělovat provinilcům červené karty či dokonce stopku. Podívejme se tedy, jak soudy vnímají napětí mezi ochranou soukromí a svobodou projevu v případech veřejných osob²⁰. Praktická řešení konfliktu totiž v duchu latinské zásady „*verba movent, exempla trahunt*“ naznačují cestu skrz dilemata mediální džungle.

---

²⁰ Ponechávám stranou téma autoregulačních aspektů mediální etiky, téma, které by si zasloužilo vlastní esej.

Politik jakožto veřejně činná osoba musí přirozeně počítat s nelibými pravidly veřejného kolbiště. Politický diskurs je výrazně medializován²¹, samotným vstupem do veřejného života podepisuje politik smlouvu s mediálním ďáblem, který zviditelňuje všechny jeho kostlivce ve skříni: kontakty, majetek, minulost a do značné míry i soukromé záležitosti. Vždy ale záleží na konkrétní situaci. Pokud konzervativní politik v kampani prosazuje rodinné hodnoty a honosí se neposkvrněným morálním štítem, aby získal na základě své dokonalé rodiny na billboardech stejně smýšlející voliče, pak v případě, že tisk zjistí, že dotyčný káže vodu a pije víno, určitý veřejný zájem na odhalení existuje. Jak ostatně řekl americký státník Thomas Jefferson: „*Když se politik uchází o veřejnou důvěru, měl by sám sebe chápat jako veřejný majetek.*“ Totéž platí, pokud politik se svými postelovými eskapádami exhibuje v televizi, jako se to stalo v kauze karikatur ministra Březiny.²² Není to ale absolutní mediální bianco šek, naopak, je třeba respektovat rozhodnutí těch, kteří privátní záležitosti své rodiny v politickém cirkusu důsledně chrání.

Otevřenou otázkou do budoucna stále zůstává narýsování hranice, kam se smí vydat sedmá velmoc v otázce soukromí politiků. Podle mého názoru nelze akceptovat představu některých médií, že politik nemá vůbec žádné (právo na) soukromí. Vždy je nutno prokazovat logickou spojitost, veřejný zájem voliče na konkrétní informaci ze soukromí politika. Veřejný zájem totiž rozhodně není vše, co zvědavou veřejnost zajímá. Prohlížet si na stránkách bulváru údajné pohlavní orgány politiků (případ fotografií Mirka Topolánka z italské vily) či sekundární pohlavní znaky (případ fotografií Petry Buzkové na chorvatské pláži) rozhodně není zásadním přínosem pluralitní veřejné diskuse, proto by případná soudní rozhodnutí měla jasně zamezit takovým excesům.

S princeznou v ložnici (von Hannover I a II)

První zastávkou na cestě za tekutými hranicemi soukromí bude Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, evropský quasiústavní soud, který dbá na ochranu svobod v členských státech Rady Evropy. Ochrana poskytovaná svobodě projevu (a tisku) v článku 10 se v takových případech dostává do čelní kolize s právem na soukromí zaručeným článkem 8 Úmluvy, zejména kvůli absenci legitimního veřejného zájmu a práva veřejnosti informace tohoto druhu obdržet. Evropský soud pro lidská práva v několika případech vytyčil i meze pro případ, že se hlídací pes demokracie utrhne z řetězu, a nastínil, kde leží sféra nedotknutelnosti a za vydatné pomoci teorie veřejné osoby vytvořil soubor kritérií pro posuzování, zda byl zásah do práva na soukromí ještě

---

²¹ V ČR je situace odlišná od amerického modelu, kde kandidáti takřka automaticky zapojí rodinu a nezřídka odevzdávají podrobné lékařské zprávy o svém zdravotním stavu. Českou výjimkou bylo veřejné angažmá tehdejší manželky Mirka Topolánka na kongresu ODS.

²² Tehdejší ministr Karel Březina hovořil v televizi o svých milostných aférách a označoval se za sexuálního atleta. Když týdeník Reflex jeho mediální vystupování v komiksu Zelený Raoul satirizoval, podal na něj Březina žalobu.

přiměřený, nebo už za hranou.

Pilířem tohoto střetu se stal případ monacké princezny Caroline (Caroline von Hannover versus Německo), která žalovala německé bulvární listy za to, že ji opakovaně pronásledovaly a zveřejňovaly snímky z jejího soukromí. Otištěný soubor 43 fotografií se vztahoval výlučně k jejímu privátnímu životu. Byla vyfocena na nákupech, při sportu či vyzvedávání dětí ze školy. Soud ale rozhodl, že je potřeba činit rozdíl mezi šířením informací, které mohou přispět k debatě týkající se chování politiků při výkonu jejich funkcí, a šířením údajů ze soukromého života ženy, která žádné oficiální funkce v rámci knížectví nevykonává. Jinými slovy řekl, že neexistuje legitimní zájem evropské veřejnosti vědět, jak se chová monacká princezna.²³

Rozsudek *Von Hannover* je za posledních deset let nejvýznamnější oporou práva na soukromí, jelikož rozlišuje bezmeznou senzativnost a bulvární voyeurismus od zpravodajství, ve kterém se objevuje substantivní společenský zájem. Důsledně také odlišuje legitimní veřejnou kontrolu představitelů moci od touhy veřejnosti nakukovat dalekohledem do ložnice princezen. Sama britská princezna Margaret, zemřelá sestra královny, kdysi hořce podotkla, že se cítí jako zlatá rybka v malém akváriu.

Evropský soud tak rozhodl, že je nutno chránit soukromé osoby, které nadržují veřejný úřad. Tento případ má ale zároveň háček: nelze jej chápat jako vzor pro další veřejně činné či veřejně známé osoby. Monacká princezna se sice narodila do vládnoucí knížecí rodiny, a je tak od dětství v hledáčku médií, nicméně není ve veřejném životě knížectví aktivní. Osobou veřejně známou je, ale ne z vlastní vůle, její postavení lze chápat jako *daň ze stříbrné lžičky*.

Tím ale boj monacké princezny neskončil. V únoru 2012 vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek *von Hannover II*, v němž dal tentokrát za pravdu německým soudům a rozhodl, že německé soudy se z judikatury Evropského soudu pro lidská práva náležitě poučily a dokázaly vybalancovat veřejný zájem, teorii veřejné osoby a především konflikt mezi soupeřící svobodou projevu a právem na soukromí. V případě *von Hannover 2* šlo znovu o princeznu Caroline, kterou vyfotografovali na lyžařské dovolené v monděnním středisku Sankt Moritz a fotografie publikovali ve dvou německých magazínech, *Frau im Spiegel* a *Frau Aktuell*. Obrázek sám o sobě nebyl zpravodajsky nijak zajímavý, sloužil nicméně coby ilustrace k článku o zdravotním stavu knížete Rainiera, který byl vážně nemocen. Obrázek tedy dokresloval informaci, že jeho dcera se prohání po sjezdovkách a nestará se o svého otce v posledních chvílích jeho života.²⁴

Na rozdíl od případu *Von Hannover I* tentokrát evropský soud uznal, že veřejnost může mít oprávněný zájem nejen na záležitostech kriminálních a politických, ale i na dalších událostech,

---

²³ Von Hannover versus Německo, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2004

²⁴ Von Hannover versus Německo, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 2. 2012, elektronicky zde: <http://www.bailii.org/en/cases/ECHR/2012/228.html>

kteře jsou sice samy o sobě soukromé povahy, ale vztahují se k veřejnému zájmu či kontextu. Stejně tak evropský soud vytyčil, že národní soudy správně aplikovaly doktrínu veřejné osoby a mezi kategorii politiků a zcela soukromých osob včlenily kategorii celebrit. Zároveň soud zdůraznil, že rozhodující je kontext celé informace a zejména způsob, jakým je soukromá informace vztahena k informacím veřejného zájmu. V neposlední řadě soud nezapomíná ani na způsob, jakým byla fotografie pořízena, zda skrytě, s pomocí nejrůznějších prostředků jako teleobjektivy a skrytá kamera, nebo zcela otevřeně. Analýzou těchto kritérií došel soud k závěru, že ony obrázky z lyžařské dovolené ve vazbě na nemoc její otce, vládnoucího monarchy Monaka, do určité míry přispěly k veřejné diskusi.²⁵

Znamená rozsudek von Hannover II kopernikánský obrat? Prolamuje právo celebrit na soukromí? V jistém smyslu jej oslabuje, protože von Hannover I byl často kritizován za to, že příliš straní celebritám a pomíjí možný umrtvující efekt na svobodu tisku. Lze tak spíše říci, že Evropský soud pro lidská práva upřesnil a doplnil předchozí poněkud striktní (a v částech elitářské) rozhodnutí a vytvořil komplexní soubor kritérií, podle nichž mohou národní soudy v těchto hraničních případech postupovat. Zásadním pokrokem pro svobodu projevu je pak rozhodně vyslovený názor soudu, že i soukromá informace je ve vazbě na informaci veřejného zájmu chráněna a postačuje pouze určitá úroveň hodnoty, pro jejíž anglický název newsworthiness je obtížné hledat český ekvivalent. Rozsudek von Hannover II zároveň sám sobě klade limity, zejména v tom smyslu, že si soud uvědomuje, že konflikt mezi svobodou projevu a právem na soukromí řeší různé státy různě a nelze najít uniformní evropský konsensus.

Vazba soukromá událost- veřejný důsledek má vliv i na způsob, jakým bývá v médiích prezentována smrt známé osoby. Obrovskou kontroverzi a debatu o etických hranicích a práva na soukromí vzbudily fotografie mrtvého Muammara Kaddáfího, když svržený libyjský diktátor podlehl v boji svým zraněním. Obecně je sice na prvním místě povinnost respektovat lidskou důstojnost a právo na soukromí, třebaže je objekt ochrany po smrti, v tomto případě je třeba se médií částečně zastat, protože významnou roli hraje jeden konkrétní aspekt veřejného zájmu- „přítomnění“ smrti diktátora, důkaz pro jeho stoupence i širokou světovou veřejnost, že vůdce je definitivně poražen. Taková přímá informace funguje i jako účinná obrana proti konspiračním teoriím. Přesto by publikum mělo mít na výběr, zda skutečně chce takové fotografie vidět²⁶, nikoli dostat obraz mrtvého naservírován až pod nos, se šťavnatými titulky, na titulních stranách českých deníků. Dilema „zveřejnit, či nezveřejnit“ řešila i americká administrativa po smrti

---

²⁵ Ansgar Ohly, *Privacy v. Freedom of Expression in the ECHR*, JURIST - Forum, Apr. 3, 2012, <http://jurist.org/forum/2012/03/ansgar-ohly-privacy-rights.php>

²⁶ Britská BBC na svém webu nabídla čtenářům volbu, včetně varování, přidala i kontext, který je pro zveřejnění kontroverzních fotografií či informací zcela zásadní.

nejhledanějšího muže světa, Usámy Bin Ládina, zde však převážila bezpečnostní rizika zveřejnění fotografií, zejména možný mučednický potenciál a hrozící nepokoje v islámských zemích.²⁷

Kokain na Oktoberfestu před Evropským soudem pro lidská práva

Případ zlobivých celebrit se nedávno dostal i k Evropskému soudu pro lidská práva, když Axel Springer, vydavatel nejprodávanějšího německého bulváru Bild, podal stížnost odůvodněnou ochranou svobody projevu. Případ se zrodil v září 2004, když deník Bild na své titulní straně publikoval článek a fotografii známého televizního herce, jak je zatčen na mnichovském svátku piva, Oktoberfestu, za nelegální držení kokainu.²⁸ Na titulní stránku o panu X, který od roku 1998 hrál v televizním seriálu policejního důstojníka, navazoval článek a fotografie na dalších stránkách listu, v němž Bild zmínil, že herec už byl za držení drog v podmínce. V dalším vydání novin v červenci 2005 Bild napsal, že herec byl odsouzen poté, co se k činu plně doznal. Ihned po publikaci prvního článku herec požádal hamburský soud o předběžné opatření, aby zakázal další publikaci článku a fotografií, což soud učinil a odvolací soud potvrdil. Když Springer neuposlechl, udělil mu hamburský soud pokutu s tím, že právo veřejnosti na informaci o drogovém trestném činu pana X je převáženo jeho individuálním zájmem na ochraně soukromí a ochraně osobnosti. Tento striktní náhled podpořily i vyšší německé soudy. Evropský soud nicméně s takto neliberálním názorem nesouhlasil. Vzhledem k tomu, že dotýčný je populární televizní herec, spadá do kategorie veřejně známých osob a že se ono zatčení stalo na veřejnosti, na mnichovském pivním festivalu, dospěl k názoru, že očekávání soukromí bylo už těmito vstupními podmínkami (veřejná mediální tvář na veřejné medializované akci) značně sníženo. Nejzásadnější je ale samo chování aktéra (braní drog na veřejnosti a spáchání trestného činu), u něhož nelze racionálně předpokládat právo na soukromí. To se také stalo rozhodující okolností, protože evropský soud si povšiml, že články se nezabývají soukromým životem onoho herce, ale čistě tímto veřejným incidentem, při němž byl zatčen. Zveřejnění takovéto informace bylo zcela předvídatelným důsledkem jeho kriminálního chování, ostatně obecně platí, že o kriminální činnosti média mají informovat pro potřeby veřejného zájmu.

Království za neviditelný plášť na britských ostrovech

Za dalším modelovým případem se vydáme do Velké Británie, země, která je proslulá nejostřejším bulvárem na světě, jenž nešetří ani královskou rodinu, a v níž přímo platí Evropská

---

²⁷ http://www.msnbc.msn.com/id/42900991/ns/world_news-death_of_bin_laden/t/obama-decides-not-release-bin-laden-death-photo/

²⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 2. 2012, Axel Springer AG versus Německo, elektronicky zde: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2012/227.html>

úmluva o ochraně základních práv a svobod.²⁹ Není divu, že právě ve staré dobré Anglii se objevují nejzajímavější konflikty těchto práv. Případem, který se týká problému dětí celebrit a jejich intimní sféry, je Murray versus Big Pictures. Žalobu podal David Murray prostřednictvím svých rodičů, doktora Murrayho a jeho ženy Joanne K. Rowling, autorky Harryho Pottera.³⁰

Rodiče byli se svým synem vyfotografováni jednoho všedního dne na ulici ve skotském Edinburghu, snímky byly publikovány v mnoha britských magazínech, což by se pravděpodobně nikdy nestalo, kdyby Davidova matka nebyla jedním z nejbohatších a nejpobláznějších *mudlů* v ostrovní monarchii. Žaloba byla podána pro porušení práva na soukromí na zaměstnavatele onoho paparazzi, který zmíněný záběr pořídil. V první instanci nárok nebyl uznán, protože soud aplikoval tzv. *test citlivosti*, podle něhož si malý David nebyl ohrožení svého soukromí vůbec vědom, protože vzhledem k použití teleobjektivu k žádnému fyzickému narušení soukromí nedošlo. Navíc soudce rozhodl, že ve veřejném prostranství neexistuje žádná *press-free* zóna, v níž je paušálně zakázáno fotografovat.³¹

Odvolací instance předchozí verdikt otočila a ctěla přání rodičů, aby jejich dítě mělo normální dětství a nepoznávaly ho na ulici tisíce cizích lidí. Kromě judikatury Evropského soudu pro lidská práva respektoval soud závazky plynoucí z Úmluvy o právech dítěte OSN a dále novinářských kodexů, které stanovily pravidla pro nakládání s informacemi o dětech celebrit. Pokud by noviny nepublikovaly příběh nebo fotografii dítěte v případě, že by šlo o potomka běžného soukromého občana, pak by se neměly vměšovat ani do soukromí dětí slavných rodičů. Vzhledem k tomu, že šlo o obyčejnou fotografii miminka v kočárku, bylo zřejmé, že David se na obálkách objevil pouze jako syn světoznámé spisovatelky. Soud proto rozhodl ve prospěch práva na soukromí, zejména s ohledem na citlivé postavení dítěte, jeho osobní bezpečnost a potřebu soukromí pro jeho další psychický vývoj.³²

Poprvé v britské historii tak došlo k tomu, že v případě, kdy se v tisku objeví jedna neútočná, obyčejná fotografie člověka ve veřejném prostoru, se jedná o vpád do soukromí. Ale v tomto případě je to pochopitelné, protože i jeden obrázek tváře dítěte má v milionech výtisků obrázkových časopisů ničivý potenciál. Když si J. K. Rowling předvolali jako svědkyni vyšetřovací komise lorda Levesona ohledně praktik britských médií a narušování soukromí,

---

²⁹ Implementována do britského systému od roku 2002 pomocí tzv. Human Rights Act z roku 2000

³⁰ J. K. Rowling je známá svou aktivní ochranou soukromí. V listopadu 2011 byla jedním ze svědků vyšetřování lorda Levesona, v níž popisuje obudné praktiky bulvárního tisku a svůj život za tlustou zdí. Podrobný přepis jejího fascinujícího svědectví s britským bulvárním světem zde:

<http://www.guardian.co.uk/media/interactive/2011/nov/24/jk-rowling-witness-statement-leveson-inquiry>

³¹ Fotografovat na veřejnosti je obecně povoleno, zveřejnění takové fotografie v masmédiích je však jiná právní otázka.

³² Murray versus Big Pictures Ltd., [2008] EWCA Civ 446, rozsudek ze dne 7.5.2008

<http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2008/446.html>

povzdechla si známá autorka nad svou bezmocí: „*Bobužel si nemůžu přehodit neviditelný plášť přes sebe a svou rodinu, ani přes svůj dům, ze kterého mě paparazzi vyhnali.*“

Orgie šéfa Formule 1 a komise lorda Levesona

A od „nevinného“ snímku dítěte celebrity se dostáváme k pornografickému obsahu dalšího významného případu z roku 2008, Mosley versus News Group Newspapers Limited. Max Mosley je sportovním fanouškům znám jako bývalý dlouholetý ředitel FIA, laicky řečeno šéf závodů Formule 1. Čtenářům bulvárního plátku News of the World, který nedávno zanikl v důsledku Murdochovy aféry nelegálního odposlouchávání, je znám jako starý chlípny muž se zálibou v sadomasochistických orgiích. News of the World umístil na svůj web videa a fotografie z orgií s pěti ženami a detailně popsal průběh onoho incidentu. Tento záznam list zakoupil od jedné z účastnic za 20 000 liber. Článek byl nazván: „*Šéf Formule 1 si užívá zvrácených nacistických orgií s pěti prostitutkami.*“ Max Mosley žaloval list pro porušení soukromí a neoprávněné zveřejnění soukromých informací. Mosley, syn zakladatele fašistické strany v Británii, tvrdil, že tyto sadomasochistické aktivity byly privátní povahy a existoval předpoklad důvěrnosti³³ mezi všemi zúčastněnými, který byl zveřejněním porušen. Co se týče nacistického prvku, aktéři vypověděli, že šlo o klasickou vězeňskou tematiku bez přímé souvislosti s nacistickou ideologií. Jiné důkazy ve videu ale hovoří proti, zejména použití němčiny, německé uniformy a určité typy praktik. Soud stál před ošemetným úkolem vyvážit svobodu projevu a právo na soukromí. Právníci News of the World spoléhali zejména na argument, že publikum má právo vědět, že se šéf závodů účastní sadomasochistických orgií s nacistickým podtextem. Soud ale dospěl k závěru, že video je důkazem *běžných* praktik bez nacistického elementu a že sadomasochistická orientace nemůže být sama o sobě předmětem veřejného zájmu³⁴, pokud není svázána s nedobrovolností či nezletilými. Jinak jde o oprávněné, zákonem dovolené intimní chování, jehož publikace je nepřípustná.³⁵ Mosley získal za utrpenou újmu náhradu 60 000 liber. Bulvární listy psaly o černém výroku pro svobodný tisk, ale ve skutečnosti to bylo vítězství zdravého rozumu. Sexuální chování, nepřekračuje-li meze kriminálního deliktu, je výsostně intimní záležitostí. Pokud se účastníci dobrovolně nerozhodnou jinak, nemá veřejnost právo zvědavě strkat nos mezi povlečení.³⁶

A to i ve společnosti foucaultovského *spektáklu*. Max Mosley čelil rodinným i pracovním problémům, ztratil křeslo šéfa Formule 1. Přestože kauzu vyhrál, potrestání bulvárního tisku

³³ Koncept přiměřeného očekávání soukromí: tzv. *reasonable expectation of privacy*

³⁴ Samotná konstrukce pojmu *veřejný zájem* je poměrně složitá otázka, soudní judikatura však rozhodně odmítá interpretaci bulvárního tisku, že veřejný zájem je vše, co si veřejnost koupí.

³⁵ Mosley versus MGN, rozsudek High Court of Justice, Queen's Bench Division ze dne 24. 7. 2008, elektronicky zde: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/24_07_08mosleyvnewsgroup.pdf

³⁶ Mosley versus Velká Británie, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. května 2011

považoval za mírné, a proto podal žalobu do Štrasburku s tím, že požaduje, aby noviny byly povinny v případě závažného obvinění informovat osobu o chystaném článku předem, aby mohla publikaci zabránit. Tento spor v květnu 2011 prohrál, ačkoli soud explicitně odsoudil nestoudné jednání bulvárního listu. Mosleyho žádost, aby byla další publikace na webu zakázána, byla ale zamítnuta s tím, že video už je příliš široce dostupné, aby tento zákaz posloužil svému smyslu, protože už je ho plný internet. Mosley v tažení za ochranou svého soukromí nadále pokračuje a stal se jednou z celebrit, která svědčila proti svým trýznitelům ve vyšetřování zvláštní komise lorda Levesona, jež byla ustavena po skandálu kolem News of the World.³⁷

I v rámci dosud velmi tolerantního britského mediálního systému se navíc na obzoru objevuje dramatický obrat. Po případu modelky Naomi Campbell³⁸, aféře s odposlechy v Murdochově bulváru News of the World a v důsledku problému s tzv. *privacy injunctions*³⁹ sílí názory, že bulvárnímu tisku je třeba *zatrnout třepec*.

Jedním z projevů restriktivního trendu je ustavení již zmíněné vyšetřovací komise lorda Levesona, chystají se i legislativní změny a ostřejší postih bulvárních novinářů, stejně jako kontrola nad podivnou symbiozou mezi některými politiky a mediálními koncerny. Právě komise lorda Levesona bude hybnou silou, která rozhodne, jakým směrem se bude ochrana soukromí ve vztahu k médiím dále vyvíjet.⁴⁰ Je ale zřejmé, že na hvězdičky reality-show a obecně celebrity, které dávají své soukromí novinářům dobrovolně všanc, bude stále pohlíženo jinak, než na někoho, kdo si své soukromí chrání a poskytuje rozhovory pouze v souvislosti se svou kariérou, zatímco všetečné otázky týkající se volby sexuální polohy či náboženských dogmat ignoruje.

Soukromí pod lupou českého Ústavního soudu

V českém kontextu se spíše než spory o právo na soukromí objevuje soukromí v kombinaci s osobnostní ochranou, zejména pak ochranou dobré cti a pověsti jedince. Ústavní soud standardně aplikuje doktrínu veřejné osoby (např. případ Rejžek versus Vondráčková) a zejména v případech svoboda projevu versus ochrana osobnosti poměřuje kolidující základní práva. Nepřímo se Ústavní soud dotkl této problematiky v jednom z posledních nálezů zpravodajky Elišky Wagnerové, kauze spisovatele Michala Viewegha, který se bránil proti tomu, že mu nižší soudy přičly za narušení soukromí a dobré pověsti velmi nízké odškodné. Ústavní soud jeho

³⁷ Svědectví Maxe Mosleyho před vyšetřovací komisí zde:

<http://www.guardian.co.uk/media/interactive/2011/nov/24/max-mosley-witness-statement-leveson-inquiry>

³⁸ Zásah do soukromí modelky, která navštivovala anonymní klub bojovníků s drogovou závislostí Narcotics Anonymous, rozhodnutí Sněmovny lordů zde: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2004/22.html>

³⁹ Soudní zákaz zveřejnění soukromých informací či materiálů, o který lze požádat předem. Dále viz:

<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/joint-select/privacy-and-superinjunctions/>

⁴⁰ Veškerá dokumentace online zde: <http://www.levesoninquiry.org.uk/>

stížnosti vyhověl, zejména s ohledem na potřebu zachování soukromí a enormní důležitost této hodnoty v systému lidských práv, když mj. při tomto poměřování zmínil rozdíl mezi zneužitím svobody projevu a skutečným naplněním svobodou projevu.⁴¹

O několik měsíců později rozhodl druhý senát Ústavního soudu v kauze bývalé koulačky a tehdejší místopředsedkyně Rady pro rozhlasové a televizní vysílání Heleny Fibingerové. Ústavní soud zde poprvé řešil kauzu nepřímo spojenou s postavením tzv. odvozených veřejných osob, v tomto případě partnera veřejné osoby. Manžel paní Fibingerové zavinil v roce 2009 v opilosti dopravní nehodu, při níž zahynul cyklista. Paní Fibingerová si u obecných soudů stěžovala si na mediální šikanu ze strany bulvárních deníků Aha a Blesk s odkazem na své právo na soukromí a argumentovala, že zveřejnění jejich fotografií a informací spolu s článkem o manželově nehodě je excesem, protože ona sama neměla s nehodou nic společného.⁴²

Ústavní soud v kauze, v níž se bránil vydavatel postiženého média s poukazem na svobodu tisku, nicméně s jejím pohledem nesouhlasil a rozhodl, že svoboda projevu byla narušena a že právo na soukromí v daném případě nepřeváží, zejména proto, že v době, kdy obecné soudy rozhodovaly, zastávala paní Fibingerová veřejnou funkci místopředsedkyně Rady České televize. Ústavní soud měl totiž za to, že veřejnost má právo vědět o okolnostech kolize, i když se jednalo o dopravní nehodu jejího manžela, právě proto, že paní Fibingerová zastávala veřejnou funkci v mediální oblasti, je tedy tzv. osobou veřejně činnou, u nichž jsou prý mantinely ochrany osobnosti širší než u běžné privátní osoby.

V nálezu soud presumoval souvislost soukromé informace s veřejným angažmá takto: *„Tato informace nepochybně spadá do sféry sociální, občanské a profesionální vedlejší účastnice, na kterou nelze vztahovat "naprosté informační sebeurčení". Veřejnost má právo vědět o okolnostech, které se týkají osoby veřejně činné, byť se jedná primárně o případ jejího manžela. Samotný fakt existence vážné dopravní nehody, jejímž účastníkem byl manžel osoby veřejně činné má v sobě potenciál ovlivnit jednání a chování takové osoby ve výkonu její funkce. To platí tím spíše, jde-li o veřejnou funkci v oblasti sdělovacích prostředků.“*⁴³ Ústavní soud mohl ještě, s odkazem na již zmíněný verdikt ESLP Axel Springer v případě televizního herce dodat, že roli při posuzování hrála i konstrukce veřejného zájmu, tedy okolnost, že se v daném případě nejednalo o soukromé konání jejího manžela, ale o spáchání trestného činu s vážnými následky, což je oblast kriminálního jednání, jednoho z nejdůležitějších veřejných zájmů.

Za negativní exces z jinak pozitivního a poměrně liberálního rozhodování Ústavního soudu považují odmítací usnesení v kauze Reflex versus Březina. Časopis Reflex uveřejnil v roce 2002 čtyři kontroverzní karikatury tehdejšího ministra Březiny v nejrůznějších sexuálních

⁴¹ Nález Ústavního soudu, I.ÚS 1586/09 ze dne 6.března 2012

⁴² Nález Ústavního soudu, II.ÚS 171/12 ze dne 15. května.2012

⁴³ tamtéž

pozicích. Politik u městského i vrchního soudu se svou žalobou uspěl a vysoudil omluvu, i Nejvyšší soud posléze v roce 2003 usnesením odmítl dovolání společnosti Ringier, a potvrdil povinnost Reflexu omluvit se.⁴⁴

Zatímco v ostatních případech (typicky v notoricky známé věci Rejžek versus Vondráčková) Ústavní soud správně aplikoval doktrínu veřejné osoby (operující s tezí, že osoby veřejného života jsou povinny strpět větší zásahy do svého soukromí než běžný občan), v případě Březina byl jeho veřejný status takřka pominut, ačkoli byl v době publikace ministrem vlády Miloše Zemana. Nejdůležitější okolností, kterou obecné soudy ve vztahu k soukromí nevzaly v úvahu, bylo to, že se v médiích svým soukromým a sexuálním životem otevřeně chlubil a image playboye si cíleně pěstoval. Karikatury byly výsledkem jeho exhibic v médiích⁴⁵, bez nichž by autoři nenašli inspiraci. Nešlo totiž vůbec o zásah do jeho práva na soukromí, ale čistě o satirické karikování jeho mediálního vystupování.

V listopadu 2010, tedy téměř 8 let po vydání usnesení Nejvyššího soudu, potvrdil druhý senát Ústavního soudu závěry nižších soudů a rozhodl o odmítnutí ústavní stížnosti s tím, že se městský, vrchní i Nejvyšší soud důkladně zabývaly okolnostmi sporu případu a správně rozhodly, že karikatura přesáhla přípustnou intenzitu kritiky s ohledem na osobnostní ochranu a právo na soukromí.⁴⁶ Ústavní soud zde podle mého názoru zásadně pochybil a nerespektoval ani linii recentní judikatury Evropského soudu pro lidská práva ohledně kolizí dvou zaručených práv. Politik, který extrémním způsobem své soukromí obnažuje, musí chápat, že sféra nedotknutelnosti se limituje nejen sama o sobě statusem veřejné osoby, ale i jeho chováním v mediální aréně.⁴⁷ Vzhledem k dalšímu rozhodování v otázkách soukromí a svoibody projevu Ústavního soudu v dalších závazných nálezech je však pravděpodobné, že toto rozhodnutí, navíc pouze ve formě stručného odmítajícího usnesení, bylo pouze ojedinělým vybočením z jinak ustálené judikatury.

---

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2003, 28 Cdo 2090/2002

⁴⁵ http://revue.idnes.cz/image-nebo-nahoda-0kh-/lidicky.asp?c=A010423_145929_lidicky_pet

⁴⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 2010, II.ÚS 468/03

⁴⁷ Tento případ byl podrobně analyzován v mé diplomové práci na Právnické fakultě UK s názvem Svoboda projevu a její teoretické aspekty v judikatuře a také v mé předchozí soutěžní eseji Nesnesitelná lehkost karikatury, obě ale ještě před konečným verdiktem Ústavního soudu ve věci Březina.

Résumé

“Když je soukromý rozhovor nad vínem vysílán v rádiu, co jiného to znamená, než to, že se svět mění v koncentrační tábor?”

Milan Kundera, Nesnesitelná lehkost bytí

„Člověk dnes o soukromí nestojí. Když mu manžel nebo manželka nasadí parohy, běží do televize, aby se svým nevěrným partnerem pobádal před miliony televizních diváků... , neustále používá mobil, aby všichni kolem slyšeli, že má milenku, jíž říká kočička...“? Umberto Eco, Poznámky na krabičkách od sirek⁴⁸

Hranice intimní sféry jsou natolik tekuté a individuální, že nelze najít univerzální řešení. Je na místě každý případ posuzovat *ad hoc*, podle konkrétních okolností a kontextu. Hledat rozumný kompromis mezi absolutním fetišem svobody bulvárního tisku, v němž je veřejně známá osoba ponížena na štvanou zvěř, a paranoidním světem zákazů, kde je zakázáno publikovat cokoli nad rámec oficiálních zpráv tiskového mluvčího.

Zatímco prozatímní hranice vpádu do soukromí črtá editor či šéfredaktor, který nese profesionální odpovědnost, z hlediska dlouhodobých trendů je třeba analyzovat, jak se s tím vypořádávají soudy v konkrétních kauzách. Při poměrování mezi svobodou projevu a soukromím je třeba rozlišovat mezi soukromými a veřejnými osobami, umožnit ochranu dětí a znovu se ptát, v čem spočívá onen legitimní veřejný zájem. Je také nutné zkoumat, zda k odhalování svého soukromí nepřispěla aktivně „oběť“, která vědomě uzavřela faustovský pakt, analyzovat, jaká újma byla vměšováním do privátní sféry způsobena a zda nedošlo ke zneužití svobody ze strany „bulvárních hyen“, které se skrývají za falešnou škraboškou liberálních idejí. Zásahy do soukromí bývají přirozenou daní ze slávy a důsledkem vstupu do veřejné arény. Je logické, že na globální hvězdu typu George Clooneyho svítí více reflektorů než na pana Nováka, instalátora z vesničky Lhota, a tato asymetrie odráží odlišnou povahu jejich postavení, ale některé praktiky bulváru připomínají zvrácené lidské safari, které není naplněním, ale zneužitím svobody projevu.⁴⁹ Respekt k právu na soukromí ale nesmí vyústit v gilotinu svobody tisku a omezení přirozené role médií jako hlídacího psa demokracie.

Tenhle delikátní tanec mezi vejci bývá nesnadným a citlivým úkolem pro soudy, aby mezi těmito soupeřícími právy pečlivě balancovaly a s ohledem na svobodu projevu případně pomyslný skafandr soukromí rozpoznaly a chránily. Éra soukromí pro ty z nás, kteří v něm spatřují zásadní, ač mizející hodnotu euroatlantické civilizace, totiž ještě neskončila.

⁴⁸ ECO, U. : Poznámky na krabičkách od sirek. Praha: Argo, 2008. „Vychovávat k *privacy*“, s. 186-188.

⁴⁹ V případě News of the World šlo dokonce o praktiky trestné jako nelegální nabourávání se do hlasových schránek.

